Émilie du Châtelet (17 grudnia 1706 w Paryżu - 10 września 1749 w Lunéville)

Ta myślicielka z oświeceniowego Paryża,

matematyk i fizyk, kobieta i markiza:

Jak mówić "męski umysł",

gdy głupich mężczyzn tłumy?

Inteligencja nie ma płci, mówi analiza!

(ebs)

Émilie du Châtelet - jedna z najwybitniejszych kobiet XVIII wieku, matematyczka, fizyk i pisarka francuska, przyjaciółka Voltaire'a. Była jedną z nielicznych znanych do XIX wieku kobiet-uczonych, zajmujących się naukami ścisłymi. Przypisuje jej się słynne słowa: "*Inteligencja nie ma płci*".

https://www.youtube.com/watch?v=hS0nNgVlPJE

Urodziła się 17 grudnia 1706 w Paryżu jako Gabrielle Émilie Le Tonnelier de Breteuil, markiza du Châtelet, córka Louisa Nicolasa Le Tonnelier, barona de Breteuil (w służbie króla Ludwika XIV), wychowywała się w środowisku najwybitniejszych intelektualistów epoki. Ojciec dał jej solidne i wszechstronne wykształcenie, takie jakie dawano wówczas tylko chłopcom. Émilie okazała się dziewczynką wybitnie uzdolnioną, biegle znała nie tylko łacinę, grekę i język niemiecki, lecz także grała na klawesynie, śpiewała arie operowe, występowała w balecie i grała w teatrze.

Jednak w nastoletniej Émilie nic nie zapowiadało przyszłej wybitnej uczonej: była piękną kokietką, lubiła kosztowne stroje i biżuterię.

W wieku 19 lat wyszła za mąż za starszego od niej o 11 lat markiza Florenta Claude'a du Châtelet, człowieka zamożnego podobnie jak jej rodzina. Małżeństwo to było od początku tylko układem finansowym między dwiema rodzinami, mąż nie interesował się Émilie.

W tym czasie rozwijała zainteresowania matematyczne pod kierunkiem nauczyciela de Mézières.

Nawiązała też kilka mniej lub bardziej trwałych związków z bogatymi i wpływowymi mężczyznami (m.in. z

markizem de Guébriant i z marszałkiem de Richelieu) - duża swoboda obyczajowa kobiet z wyższych sfer była normą w tamtej epoce. Émilie widywała męża bardzo rzadko (jako zawodowy wojskowy często wyjeżdżał), lecz urodziła mu troje dzieci m.in. Louis Marie Florent du Châtelet, których ojcostwo trudno ustalić.

Wśród licznych kochanków największy wpływ na Émilie miał Wolter, którego poznała w 1734, kiedy jego próba zrobienia kariery na dworze w Wersalu skończyła się niepowodzeniem. Wolter zamieszkał w jej zamku w Cirey-sur-Blaise. Związek z Wolterem (który był przede wszystkim związkiem dwóch wybitnych osobowości) przetrwał 12 lat, co nie przeszkadzało Émilie mieć w tym czasie innych kochanków.

Wolter uważał ją przede wszystkim za człowieka, a nie tylko za kobietę, zachęcał ją do rozwijania uzdolnień i samodzielnego myślenia, uznał za znacznie bardziej uzdolnioną matematycznie od siebie. Wolter zachwycał się nie tylko urodą i inteligencją Émilie, lecz także jej dobrym i pogodnym charakterem, "szlachetną duszą" (nigdy nie mówiła źle o nikim, chociaż sama była często obiektem szyderstw ze strony innych arystokratek).

Émilie odkryła w sobie prawdziwą pasję i talent do nauk ścisłych; studiowała Leibniza, przetłumaczyła na język francuski *Principia Mathematica* Newtona, korespondowała z wybitnymi uczonymi m.in. (Alexis Claude Clairaut, Pierre Louis Maupertuis, Samuel König, Réaumur).

Za wzorem Woltera badała podstawy religii objawionych (chrześcijaństwo, judaizm i islam), wskazywała na istniejące w nich błędy i sprzeczności logiczne, podkreślała konieczność kierowania się racjonalizmem i tolerancją, a nie fanatyzmem i zaślepieniem religijnym.

Związek z Wolterem zakończył się w 1746, kiedy 43-letnia Émilie zakochała się w znacznie od niej młodszym poecie, markizie de Saint-Lambert. Zaszła z nim w ciążę i na skutek ciężkiego porodu zmarła wraz z dzieckiem. Było to 10 września 1749 w Lunéville. Wolter, który zachował przyjaźń dla niej, był przy niej do końca. Po jej śmierci powiedział: "*Był to wielki człowiek, którego jedynym błędem jest to, że był kobietą*".

Émilie du Châtelet uznaje się za jednego z twórców zasady zachowania energii. W swoim dziele, poświęconym naturze ognia (1744), przewidziała zjawisko promieniowania podczerwieni i naturę światła.

Jej największym dokonaniem jest ustalenie wzoru na energię kinetyczną: dla ciała o masie m i prędkości v dużo mniejszej od prędkości światła w próżni:

$$Ek = 1/2\ mv2$$

Najważniejsze dzieła:

Institutions de Physique ("Założenia fizyki"), 1740

Analyse de la philosophie de Leibnitz ("Analiza filozofii Leibniza"), 1740

Dissertation sur la nature et la propagation du feu ("Rozprawa o naturze i rozprzestrzenianiu się ognia"), 1744

De l'Existence de Dieu ("O istnieniu Boga"), 1782

Doutes sur les religions révélées ("Zastrzeżenia do religii objawionych"), 1792